

Aranykorkép

A magyar festészet aranykora (1836–1936)

Krakkói Nemzeti Múzeum, 2016. X. 21. – 2017. I. 22.

TOLNAY IMRE

Sokféleképp lehet fényt vinni a borús és hideg téli napokba, a téli napforduló körüli karácsony is ennek a fényvágynak a beteljesülése. A lengyelországi őszbetélbe most részben a száz évvel ezelőtti magyar piktúra tárlata visz ragyogást. A hangulatos, patinás, lüktetőn újraéledő krakkói belváros szélén a Nemzeti Múzeum nagy okker tömbje homlokzatán óriási méretben *Vaszary János Pesti Duna-korzó* című képe feszül egy molinón. A kép fő motívuma tüzes ultramarinban a Budai Vár sziluettje, az árnyas fák alatt az előtérben kontrasztos, erős színek könnyed folt- és vonaljátékából bontakozó, háttal ülő alakokkal: a 30-as évek pesti

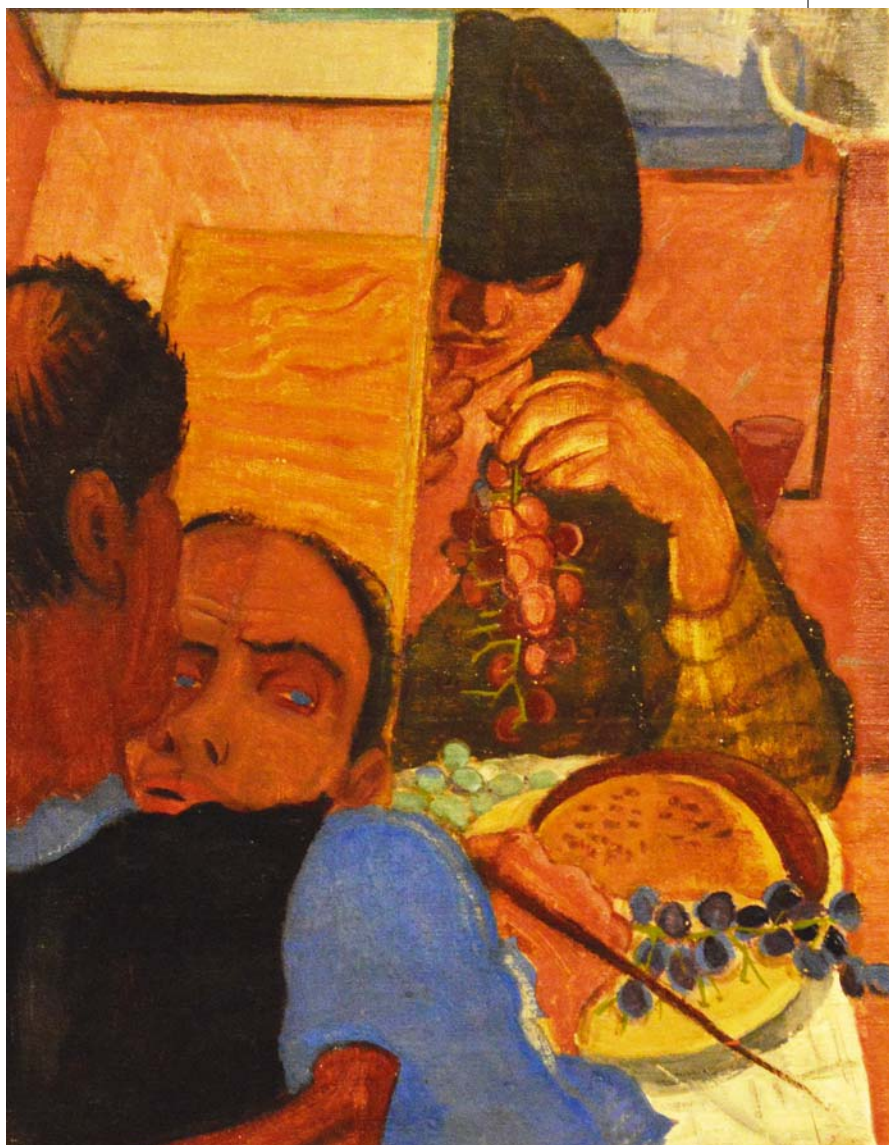
DERKOVITS GYULA:
Szőlőevők (Kettős arckép), 1929,
olaj, vászon, 66x50 cm
Magyar Nemzeti Galéria

polgári idilljét látjuk. Arany ugyan nincs az emblematikus képen, de az óriásplakát aranykorról szóló tárlatra hív, s az 1836–1936 közötti magyar festészet ragyogását és a valóságban amúgy felemásan csillogó korkép keresztmetszetét igéri.

Jó ritmussal, irányokkal, korhú, elegáns designnal szerkesztett kiállítást látunk, a korabeli magyar valóság festészeti tükröződését jól ismerő hazai kurátori munka és rendezés révén.¹ A két nagy és egy kisebb teremre bontott képanyagot a Kovács Gábor Gyűjtemény és a Magyar Nemzeti Galéria kölcsönözte. Az egyik nagyobb, nyújtott formájú első terem a címben említett aranykor évtizedeit mutatja be a festészet eszközeivel. Az első,

a magyar nemzeti festészet létrejöttét reprezentáló egység portrékkal indul: a korabeli Magyarországon, sőt Európában is ismert és elismert egyéniségek arcképeivel. *Barabás Miklós Liszt Ferencet* 1847-ben, *Széchenyi Istvánt* 1848-ban ábrázoló festménye mellett *Orlay Petrich Soma Petőfi Sándorról* készült utolsó portréja 1849-ből van kiállítva. Korabeli tájképfestészetünket klasszicizáló, romantikus képeken keresztül ismerheti meg a látogató: *Telepy Károly Sziklás tája* 1870-ből való, *Brodzsky Sándor* a Zala megyei Balaton-partról készített klasszikus arányú látképet, *Ligeti Antal* a Bodroglóközti ábrázoló festménye a lírai balatoni panorámánál kontrasztosabb s ez által markánsabb hangulatú.

A múlt ideáját és a (korabeli) jelen valóságát fogja össze a következő egység, mely a magyar történelem hősinek tartott eszményeit megjelenítve mutat be fontos műveket. *Madarász Viktor* ismert művével (*Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben*), *Benczúr Gyula II. Rákóczi Ferenc elfogatása a nagysárosi várban* című képével szerepel. Lírai zsánerek és történelmi, biblikus kompozíciók váltják egymást, példa erre *Markó Károly Nő a kútnál* és *Péter hívása* című képe. A klasszicizmus egyeduralmára nálunk is frissítő reakció volt a romantika szenvedélye, majd később az impresszionizmus színnel és fénytel teli dinamizmusa, festőisége. Romantikus zsánerek következnek, ilyen *Liezen-Mayer Sándor Erzsébet és Mária királynők Nagy Lajos király sírjánál* című, 1863 körül készült festménye. *Hollósy Simonnál* a realizmus és a romantikus festőiség ötvöződik a *Tivornyázás a fogadóban* című képen.

foró: Tolnay Imre

fotó: Tolnay Imre

A Krakkói Nemzeti Múzeum homlokzatának részlete Vaszary János művével

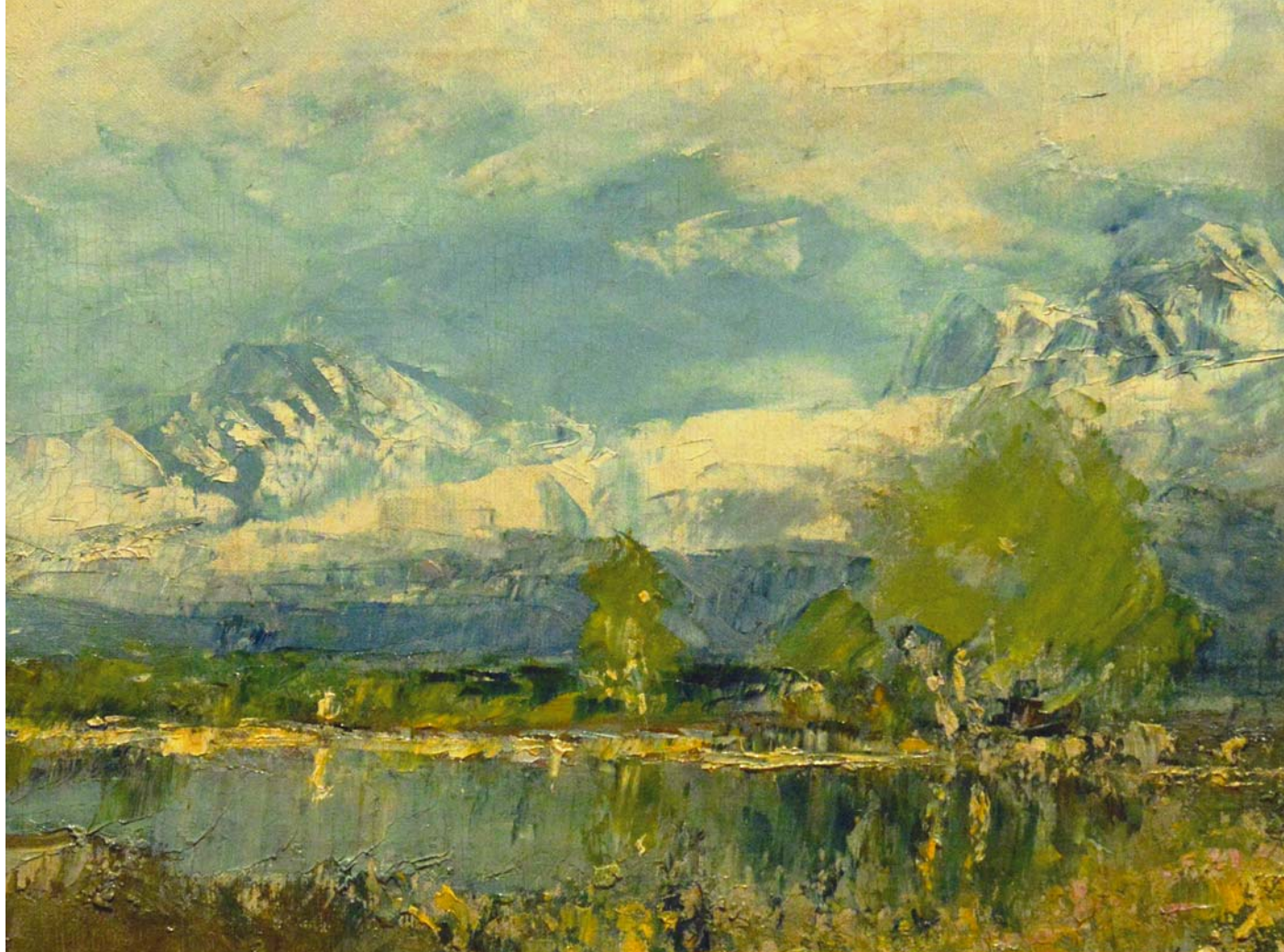
A kiállítás harmadik része „A realizmustól a naturalizmusig”-mottó alá rendezett festményeket mutat be – portrékat, csendéleteket, életképeket, tájképeket egyaránt. Munkácsy virágcsendélete 1877–78-ból intim harmóniát áraszt, míg a *Tájkép fasorral és emeletes házzal* című képe fénytel teli útra kalauzol. Paál László a barbizoniak iskolájában és közegében hozta létre tragikusan rövid életútján fényben-árnyban derengő erdei tájait (*Az erdőben*, 1875). Vaszary

János *Leányka veteményeskertben* című álló naturalista festményén zöldek-türkizek közé helyezi a főszereplőt. *Mészöly Géza* balatoni tájakkal, halásztanyákkal és a *Rózsét cipelő nők* című képével szerepel a kiállításon. A felvidéki előkelő (lengyel nemesi) származású Mednyánszky László filozofikus-misztikus tájaival, progresszív-expresszív festésmódjával és vázlataival, saját belső útkereséseivel, meggyőződésével szimbolikus és sajátos realista volt, kis méretében is monumentális erejű *Hegyi tava* a tárlat egyik gyöngyszeme.

MUNKÁCSY MIHÁLY:
Tájkép fasorral és emeletes házzal,
1882 k., olaj, fa
Magyar Nemzeti Galéria

fotó: Tolnay Imre

fotó: Tolnay Imre

MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ: Hegyi tó, az 1890-as évek második fele, olaj, vászon, 33x41,5 cm Magyar Nemzeti Galéria

VASZARY JÁNOS: Interiőr vörös komóddal, 1909, olaj, vászon, 80x100 cm

Plein air törekvések – München, Nagybánya, Szolnok címmel indítja a nézőt a következő egység felé a tárlatvezető szövegkalauz a (festészeti) tavaszba-nyárba: *Iványi-Grünwald Béla* impresszionista hangulatú festménye, az *Ülő nő a lugasban* társasá-

gában *Glatz Oszkár* tömörségében remek műve a *Birkózó fiúk*, *Csók István Tavaszi ébredése* (1900), *Ferenczy Károly* erőteljes színvilágú, kontrasztos *Íjásjai*, *Kosztka József* kék-narancs komplexenterekből álló letisztult *Csónakok*-képe. Üde fény- és színvilágukkal ezek a művek a magyar Alföld (Szolnok), a nagybányai hagyományok és megújulás, valamint a fény városa, Párizs impresszionizmusának izgalmas párhuzamait, összefüggéseit tárják elénk.

A krakkói kiállítás ötödik egysége, *Álmok és víziók a századfordulón* címmel, sötétebb, szeparált termet ad két nagy magyar álmodozó művésznek, akik, ha nem itt születnek, talán jobban ismerné őket a világ: *Csontváry Koszta Tivadarnak* és *Gulácsy Lajosnak*. Egy nagyobb termet vagy egy önálló tárlatot is megérdemelnének egyszer, hadd ismerje meg őket Európa, ha megkésve is. *Csontváry Önarcképe* és *Titokzatos szigete* (1903 k.), *Gulácsy Crimson és Emeraldja*, a *Mulatt férfi és egy szobor-fehér nő*, illetve a *Nő rózsával* című kisebb méretű festményei amúgy méltó fémjelek a két nagyság bemutatására. A hatodik tárlatszakas a *Párizs vonzereje – modernista törekvések a 20. század elején* címet kapta, ahol a párizsi

fotó: Tolnay Imre

posztimpreszionisták olyan egyéniségeinek hatását látjuk, mint Matisse, Gauguin, Cézanne. Erre tanúság Ziffer Sándor műve (*Nagybánya*, 1920 k.), Perltrott Csaba Vilmos festménye (*Szabadban*, 1911), Tihanyi Lajos szepességi erdei tájképe, Perlmutter Izsák remek atmoszférájú festménye (*Szalon*, 1910 k.), Rippl-Rónai József egy karakteres csendélete és exteriőre. Fényes Adolf 1907-es, meghitt *Csendélete és Iványi-Grünwald Béla* festőisége az Aranykor ragyogásának utolsó darabjai az I. világháború előtt.

Az 1920-as évekbe értünk, a trianoni döntés utáni útkeresés időszakába. Az *avantgárdtól a neoklasszicizmusig* alcímmel a 20. század első felének olyan művészei emblematikus festményeit látjuk, akik Európa avantgárd törekvéseit ötvözték a Kárpát-medencei lét sorskérdéseivel, a hagyományokkal. Berény Róbert, Bortnyik Sándor, Tihanyi Lajos egy-egy kisebb csendélete a kubizmus hatásainak tömör foglalata – erőteljes, redukált síkkompozíciós elemekből építették fel képeiket. Ízelítő mellettük Kádár Béla *Házi koncert* című festménye, Ziffer Sándor és Márffy Ödön külvárosi felülnézetképe. A római ösztöndíjas program a magyaroknak 1928-ban indult Molnár C. Pál (*Madonna*, 1927), Kontuly Béla, Medveczky Jenő díjazottakkal, akikre nyilvánvalóan hatott Itália neoklasszicista-modern piktúrája, és az örök Róma biblikus üzenete is. Medveczky Jenő kicsit De Chirico-s *Önarcképe*, Kontuly Béla tájképhátherű, reneszánszos csendélete is ezt tükrözi. Gábor Jenő „*Ftacsik*” *Éjszaka a bulváron* (1930) című, sajátos aspektusú, felülnézetű városlátképe kubista és futurista elemeket is hordoz.

Líra és festőiség – a 20-as, 30-as évek kijózanodása, majd az utolsó, kilencedik rész kettős hangulatú: békét és melankóliát is áraszt. Vaszary János plakátra került korzós képe (*Promenáád*) jellegzetes világvárosi-fővárosi miliőt, *Aba-Novák Vilmos Körhintája* 1931-ből korabeli vidéki hangulatot áraszt, *Derkovits Gyula* híres és méltán emblematikus kettős portréja, a *Szőlőevő* 1929-ből már a külváros, a nyomor és a szorongás sajátos hármasságát mutatja, *Bernáth Aurél Esti parkja*, *Márffy Ödön* evezősei is sajátosan ambivalensek, míg *Szőnyi István* kékes-okkeres, békés hangulatot sugalló *Reggel* című képe, *Egry József* badacsonyi és *Barcsay Jenő Szentendre-i látképe* jól egészítik ki egymást. A krakkói tárlat utolsó képei már vörös falra kerültek, *Ámos Imre* csendélete nem annyira harmóniát, hanem félelmet és szorongást hoz elő, *Vajda Lajos Felmutató ikonos önarcképe* (1936) pedig egy új korszak bizonytalanságát jelzi előre.

Jegyzetek

- 1 A kiállítás kurátorai: Fertőszögi Péter és Szücs György, szakmai munkatársak: Magdalena Ludera és Bellák Gábor.

fotó: Tolnay Imre

Kiállítási interiőr

VASZARY JÁNOS: Leányka veteményeskertben (Parasztlányka a káposztaföldön), 1893, olaj, vászon, 85,5x56,5 cm

fotó: Tolnay Imre